

Dansk bygdeskolelærer

af lærer Jens Chr. Sørensen

„Neriartorniaritsigooq!“ kalder børnene. Vi kigger på hinanden, nikker, og ved kateketens „Qaa“ suser alle skolens unger af sted fulgt af lærerne: Der er fælles kødspisning – alle er indbudt – en ung knægt har skudt sin første store klapmyds.

Et øjeblik efter sidder vi alle i det dejlige solskin med en stor luns kogt sælkød i den ene hånd, en kniv i den anden og i græsset en kop med skoldhed tyk suppe. Den stolte mor bærer det ene bugnende fad efter det andet frem. Gæsterne spiser så fedtet driver af hænder og hage, og en gammel kone lægger sig af lutter glæde fladt på maven og søber suppen lige af fadet. Lidt afsides sidder en ældre mand og skraber omhyggeligt de sidste kødrester af et ribben. Hver bid smager herligt, og der er ingen grund til at frådse, selvom der lige nu er overflod. Der snakkes og langes til fadet, og lidt efter lidt afløses snakken af tilfredse ræb og veltilpasse „qujanaq“. Vi får vasket hænder og ansigt i det dertil fremsatte vandfad, og kaffen bliver serveret. Snakken kommer igang igen, og i glæde over samværet og den

dejlige mæthed udlover en gæst en øl til den, der først rører det, han tænker på. Under stor munterhed forsøger børnene og mange voksne sig med alt fra mandens egen næse over små søm, samlet op fra jorden, til de omliggende huse. Resten følger under lige så stor latter forsøgene, alt imens de passer deres kaffe.

Endelig overrækkes præmien under stor jubel til en pige i 3. klasse – hele familien er medlem af afholdsforeningen. Der falder igen ro over forsamlingen, mens kaffen atter bydes rundt, så alle gæster får to gange. Modstræbende belaver man sig så småt på at bryde op, da sælfangerens bedstefar, der under hele festen har siddet i værdig ro og tydelig glæde og overvåget, at alle fik hvad de havde behov for, kommer med en papkasse og kravler lidt op ad skrænten. Forventningen stiger. Jo, det var ikke forgæves, man indtog en anden plads: Fra papkassens indre kastes alskens rariteter i høje buer ned over gæsterne. Under jubelskrig kaster man sig over isvafler, sukker, skibskiks, tepakker, vaskepulver og rosiner, og med et

leende „Tassa, nungupput“ vender den gamle bunden i vejret på kassen og giver den et par kraftige bank. Festen er forbi, og i stedet for at kalde børnene tilbage til skolen, får de i den almindelige glæde fri den sidste time.

Ved en sådan lejlighed og iøvrigt også ved mange andre lejligheder er det dejligt at føle, at man, på trods af man ikke er grønlander, hører med i fællesskabet.

Skal man virkelig have noget ud af et ophold som lærer i en bygd, både undervisningsmæssigt og rent personligt, er det meget vigtigt, at man tager del i bygdens liv og i så vid udstrækning som muligt forsøger at leve på de betingelser, stedet byder på. Personligt holder vi meget af grønlandsk proviant, hvilket billiggør vores husholdning og samtidig indebærer den fordel, at vi bliver inviteret til spising, ikke bare ved festlige lejligheder. Tilmed er den grønlandske proviant ganske givet sundere end almindelig dansk mad.

Men vigtigst af alt er, at man lærer sig grønlandsk. Det er en nødvendighed, hvis man vil opnå mere end en overfladisk kontakt, og desuden er sproget midlet til at få indblik i grønlandsk tanke- og begrebsverden samt i børnenes kulturelle baggrund, hvilket er en væsentlig forudsætning for ens undervisning. Det har i denne forbindelse været en stor hjælp for mig, at jeg, før jeg blev udsendt, havde læst grønlandsk på universitetet. Det befordrede i den første tid ekstra imødekommenhed, som i høj grad var medvirkende til at give os en god start her på stedet. I skolen opnår man ved at kunne sproget, at der

ikke blot bliver tale om envejskommunikation, men at man får den vekselvirkning mellem lærer og elev, der er én af forudsætningerne for en god undervisning.

Skolen i Frederiksdal er på 54 elever fordelt på 4 klasser og en børnehaveklasse. Ved at samlæse 2.-3. årgang, 4.-5. årgang og 6.-7. årgang opnår vi at kunne have hele underskolen. Undervisningen varetages af en grønlandsk kateketuddannet lærer, der tillige er skoleleder, 4 timelærere, hvoraf den ene har fuldt skema og har haft det i mange år, og en er uddannet børnehavelærer (dansk), og jeg selv med dansk seminarieuddannelse. Undervisningen ved en så lille skole lider let fare for at blive ensformig for den enkelte lærer, idet timestfordelingen blandt lærerne næsten er givet på forhånd, da den danske lærer må tage sig af danskundervisningen og de uddannede timelærere kun kan varetage et begrænset fagområde. Hvis ikke min kone havde kunnet tage nogle dansk-timer, havde jeg således måttet sidde med 23 danstimer.

Dette og det, at man undertiden kan savne den inspiration, fagligt samarbejde med kolleger giver, opvejes dog af de mange fordele og muligheder, arbejdet ved en lille skole iøvrigt byder på.

Det elevmateriale, vi har at arbejde med, er på mange måder forskelligt fra det danske. Børnenes baggrund er en anden, livsform og levevilkår er anderledes, og som følge heraf er børnene hjemmefra stimuleret i en ganske anden retning end den, man er vant til fra Danmark. De er kun i ringe grad kendt med bøger og aviser samt legetøj og

materialer, der udvikler evnen til at kombinere og vurdere på den måde, man arbejder i skolen. Deres geografiske verden er bygden og den nærmeste by. Dette må man hele tiden holde sig for øje og arbejde ud fra.

Børnene er iøvrigt usædvanlig taknemmelige at arbejde med. De suger til sig på en helt anden og mere ægte måde end danske børn, der næsten er overfodrede gennem aviser, bøger og fjernsyn, og der er ikke store disciplinære problemer. Men dette til trods er forskellene alligevel så store, at den grønlandske bygdelev fagligt ligger et til to år bagud for den danske elev på tilsvarende klassetrin. Men det er sandelig også noget andre betingelser, der stilles det grønlandske barn. Skolen ligger som en mere eller mindre dansk enklave i samfundet. Hovedparten af lærerne er danske, skolens normer er i udpræget grad danske. Omgangsformen er efter dansk mønster, også fra de grønlandske læreres side, idet disse under hele deres uddannelse har fået en kraftig dansk påvirkning. Alt i skolen går efter skema og til bestemte tidspunkter, hvilket er i klar modstrid med det traditionelle samfund og den selverhvervende fanger- og fiskerbefolknings levevis også i dag. Man kan håbe på, at den voksende grønlandske identitetsfølelse vil sætte sit præg på skolen, idet dens opgave må være at uddanne grønlændere i det grønlandske samfund til det grønlandske samfund. Som det fungerer i øjeblikket, er skolen sammen med det øvrige erhvervsliv og vel hele administrationen kraftigt medvirkende til at klemme det grønlandske samfund ind i danske norm-

sæt og dermed avle indre splittelse og frustration i befolkningen.

At skolen er et fremmed miljø, er formentlig en vigtig del af årsagen til forældrenes ret afventende, lidt passive holdning. Grundindstillingen til skolen er positiv, forældrene er interesserede i, hvordan deres børn klarer sig, og de møder talstærkt og meget interesserede op til de fælles forældremøder. Men til dagene med åbent hus og til forældre-konsultationer er der kun ringe fremmøde, ligesom man sjældent henvender sig spontant angående børnenes skolegang.

Efter 7. kl. råder vi så godt som alle elever til videre skolegang. Vi ved, at dette indebærer stor fare for, at eleverne bliver fremmedgjorte overfor deres oprindelige miljø, men Grønland råber i den grad på uddannet grønlandsk arbejdskraft, at vi mener det er rigtigst, de får skolegangen, hvilket vil sige, at de må rejse enten til en større by i Grønland eller til Danmark. Desværre er lærepladssituationen næsten håbløs og slet ikke i forhold til den brug, der er for grønlandsk arbejdskraft, så en stor del af de unge vender tilbage igen efter endt skolegang. Kun få kommer rigtigt i gang med fangst og fiskeri, som er omtrent den eneste beskæftigelse, bygden kan byde på. De har været væk i den periode, hvor de skulle oplæres i erhvervet, og mange har mistet interessen for det. De har lært forbrugssamfundets goder at kende og måler bygden med dettes normer, men har ikke været væk længe nok til også at se de negative sider ved dette samfund og tage dem med i vurderingen af bygden. Rent følelses-

Folk på vej fra kirke i Frederiksdal.

Fot.: Chr. Berthelsen.

mæssigt er de nært knyttet til bygd og forældre, men bygden dækker ikke deres materielle behov.

Nogle af de unge tyer i frustrationen til overdreven brug af spiritus. Hermed følger let slagsmål, tyverier eller når det er grovest en tur til byen i „lånt“ båd. Miljøet i Frederiksdal indbyder dog ikke i særlig høj grad til den slags, idet spiritusproblemerne ikke er store sammenlignet med Grønland som helhed, men når det sker, er man som dansker tilbøjelig til at forarges og dømme – en lidet konstruktiv holdning, som man sjældent oplever hos grønlænderen. Man udstøder ikke den „vildfarne“, men prøver at vise ham tillid, og dermed få ham ind på en mere hensigtsmæssig levevis.

Et typisk eksempel herpå ser man, når en natlig „bytur“ er endt med mand og båd i behold. Den almindelige reaktion er oprigtig glæde over, at ingen kom noget til, hvad man ellers nok kunne frygte i betragtning af den tilstand, turen oftest foregår i.

Da vi søgte til Grønland, ønskede vi oprindelig placering i en by, da vi mente overgangen til en bygd ville være for voldsom. Der var imidlertid ikke plads i byen, så vi accepterede Frederiksdal, hvilket vi er særdeles glade for i dag. Vi er faldet vældig godt til her og regner med at blive her i hvert fald et år endnu. Vi oplever ikke her de spændinger og den manglende kontakt mellem danskere og grønlændere, som siges at

præge livet i byerne. Skolearbejdet glider uden større problemer, idet vi har et godt samarbejde og ikke lider under lærermangel, som er ved at gøre byskolerne til umulige arbejdspladser. Naturen byder på rige fritidsmuligheder, og hele miljøet giver vore børn nogle opvækstbetingelser, der kun findes få steder i Danmark. Mange gamle traditioner holdes stadig i hævd her. Vi oplever således hvert år til jul den dejlige tradition, som nu vist næsten er død andre steder, at en gruppe mennesker julemorgen går rundt til hvert hus i bygden og synger salmer. Det er en helt ubeskrivelig oplevelse at vågne, endnu længe før det er blevet lyst, ved salmesangens bølgen over bygden. Den ligesom svøber sig om husene og opfylder en med en dyb og varm glæde, som kulminerer med en rislen i hele kroppen, når sangen toner uden for ens egne vinduer, og man endnu engang oplever, at man hører med i bygdens fællesskab.

Frederiksdal er Grønlands allersydligste bebyggelse. Den er på ca. 210 indbyggere og hører under Nanortalik kommune. Hovederhvervet er fangst og fiskeri. Herudover yder KGH, kommunen og to nærliggende stationer på begrænset beskæftigelse. Bygden blev oprettet for godt 150 år siden som missionsstation af herrnhuterne, som ledede kirkelivet i bygden, indtil herrnhuterne forlod Grønland.

Ovenstående er skrevet udfra min og min families oplevelser gennem de 2½ år, vi har boet i bygden. Da en lærer på Grønland kun har begrænset mulighed for at besøge andre steder og sætte sig ind i livet der, kender vi kun Frederiksdal og kan kun tale ud fra dette ene sted, der på mange måder må betragtes som en meget rolig og venlig bygd.